

Examen VMBO-KB

2018

tijdvak 1
vrijdag 18 mei
09.00 - 11.00 uur

aardrijkskunde CSE KB

Dit examen bestaat uit 46 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 53 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Open vragen

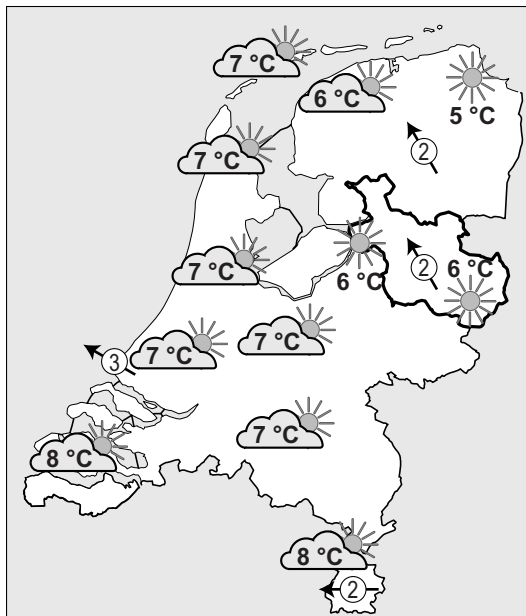
Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Weer en klimaat

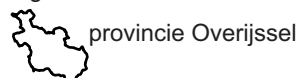
bron 1

Twee weerkaarten

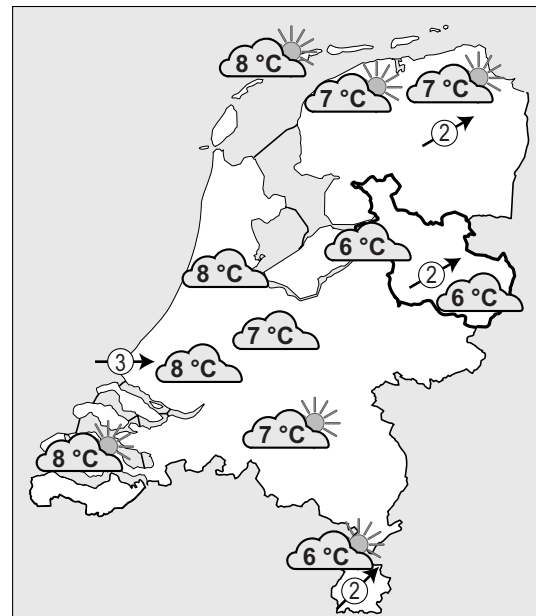
kaart 1: 16 december 2017

Legenda:

kaart 2: 17 december 2017

Legenda:

- 2p 1 Bekijk kaart 1 en kaart 2 in bron 1.
De kaarten laten de weersverwachting zien voor twee opeenvolgende dagen.
→ Noem de twee verschillen in de weersverwachting voor **Overijssel** tussen 16 december en 17 december.
- 1p 2 Bekijk bron 1.
Een beginnende windsurfer wil gaan surfen langs de westkust.
→ Bij welke weersverwachting is de kans het grootst dat hij afdrijft en te ver uit de kust raakt? Kies voor 16 december of 17 december. Geef met behulp van bron 1 een argument voor je keuze.

bron 2
Weersituatie in Overijssel

foto 1

foto 2

foto 3

foto 4

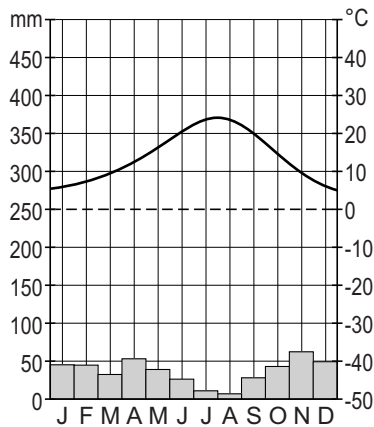

- 1p 3 Bekijk bron 1 en bron 2.
Welke foto uit bron 2 geeft de weersituatie in Overijssel op 17 december 2017 (kaart 2 in bron 1) het best weer?
- A foto 1
 - B foto 2
 - C foto 3
 - D foto 4

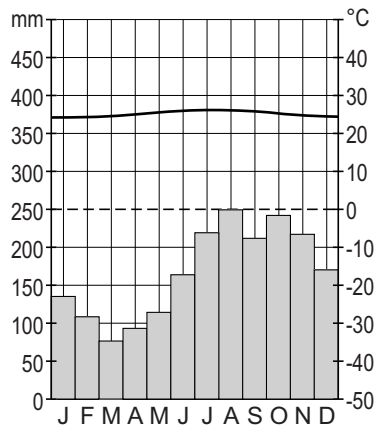
bron 3

Vier klimaatgrafieken

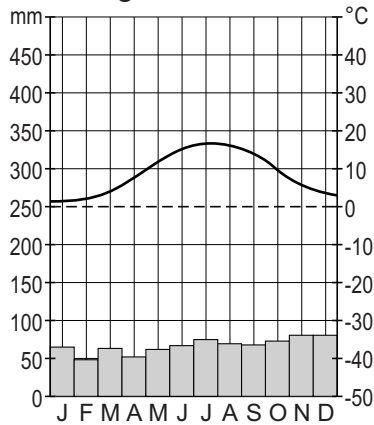
klimaatgrafiek 1

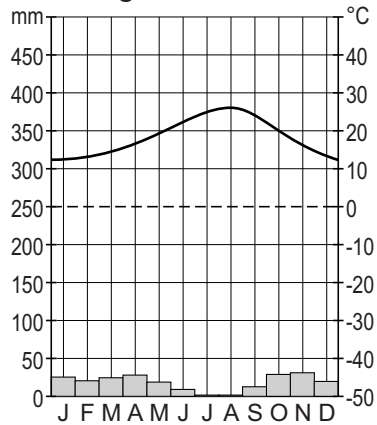
klimaatgrafiek 2

klimaatgrafiek 3

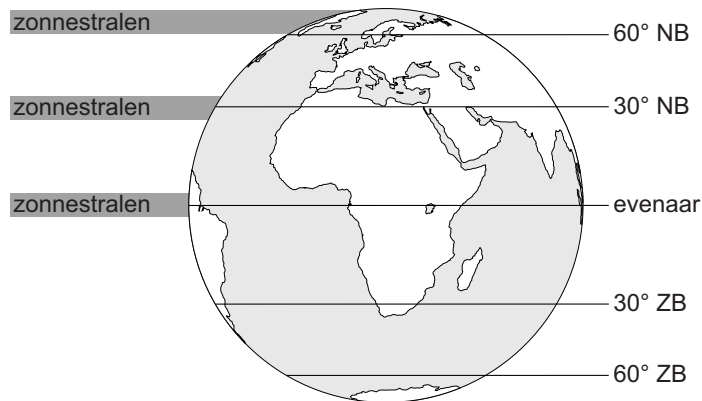
klimaatgrafiek 4

- 1p 4 Bekijk de klimaatgrafieken in bron 3.
In bron 3 staan één klimaatgrafiek van een plaats in Nederland en twee klimaatgrafieken van plaatsen in Spanje. Eén klimaatgrafiek is van een plaats buiten Europa.
Welke klimaatgrafiek is van een plaats buiten Europa?
- A klimaatgrafiek 1
 - B klimaatgrafiek 2
 - C klimaatgrafiek 3
 - D klimaatgrafiek 4

bron 4

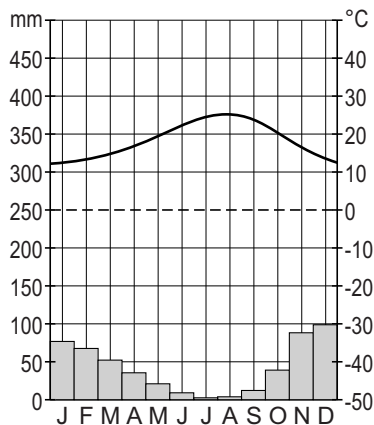
Zonnestralen op aarde

- 2p 5 Bekijk bron 4.
Het verschil tussen de gemiddelde temperatuur in Nederland en Spanje wordt vooral bepaald door het verschil in breedte­ligging.
→ Geef met behulp van bron 4 de twee gevolgen van het verschil in breedte­ligging die leiden tot een verschil in de gemiddelde temperatuur tussen Nederland en Spanje.

bron 5

Klimaatgrafiek Málaga

- 2p 6 Bekijk bron 5.
Málaga ligt in Zuid-Spanje.
→ Geef de naam van het klimaat van Málaga.
→ Geef twee kenmerken van dit klimaat.
- 1p 7 Ultraviolette straling kan leiden tot het verbranden van de huid.
Wanneer is de kans op verbranding het hoogst?
- A bij een hogedrukgebied in de winter
 - B bij een hogedrukgebied in de zomer
 - C bij een lagedrukgebied in de winter
 - D bij een lagedrukgebied in de zomer

bron 6

Krantenartikel

Door het smelten van poolijs komt methaangas vrij. Wetenschappers hebben in het Noordpoolgebied duizenden plaatsen ontdekt waar methaangas de atmosfeer in gaat. Het methaangas zat duizenden jaren vast onder het ijs, maar komt nu vrij omdat het ijs smelt.

- 1p 8 Lees bron 6.
→ Welk wereldwijd probleem wordt erger doordat er veel extra methaangas in de atmosfeer komt?

bron 7

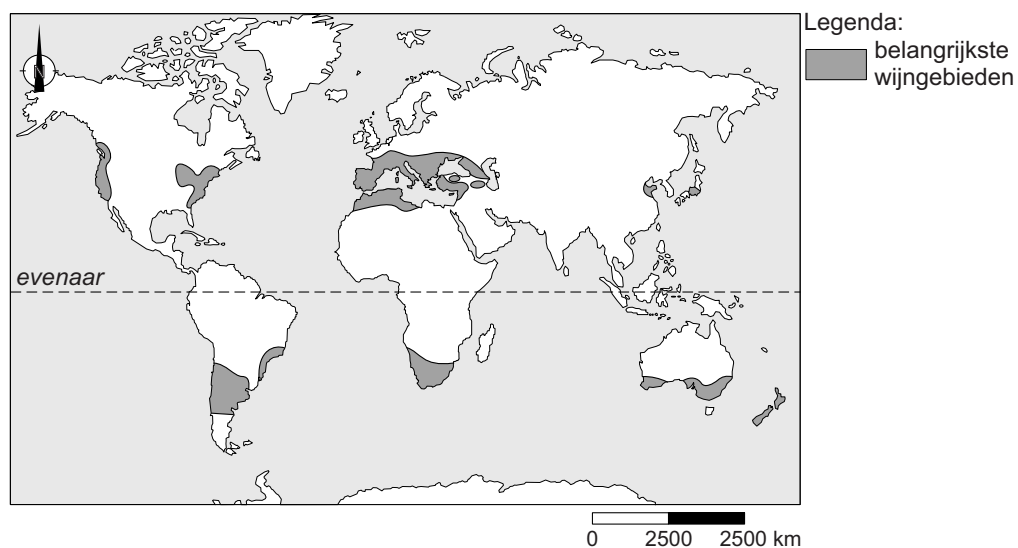
Wijnblog

Wijnbouw

Voor de wijngaarden is een klimaat noodzakelijk waarin de winter niet te koud is, het voorjaar niet te droog, de zomer warm genoeg met af en toe wat neerslag en de herfst droog en voldoende warm.

bron 8

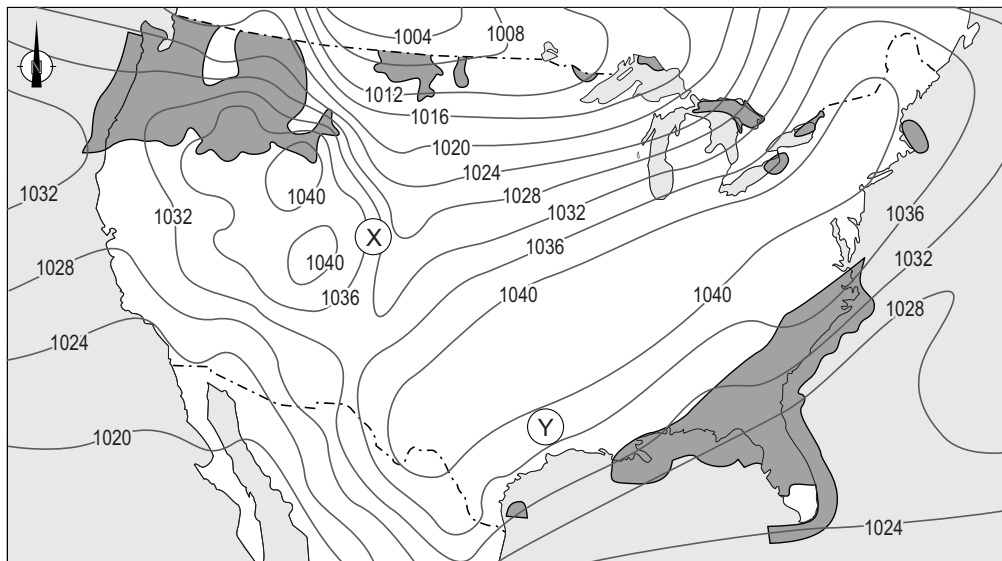
De belangrijkste wijngebieden op aarde

- 1p 9 Lees bron 7 en bekijk bron 8.
Door de klimaatverandering zal een groter gebied geschikt worden voor wijnbouw.
In welke richting zal de uitbreiding van de wijngebieden plaatsvinden?
- A De wijngebieden verschuiven naar de evenaar.
 - B De wijngebieden verschuiven naar de polen.
 - C De wijngebieden verschuiven naar het noorden.
 - D De wijngebieden verschuiven naar het zuiden.

bron 9

Verenigde Staten, weerkaart van 19 december 2016

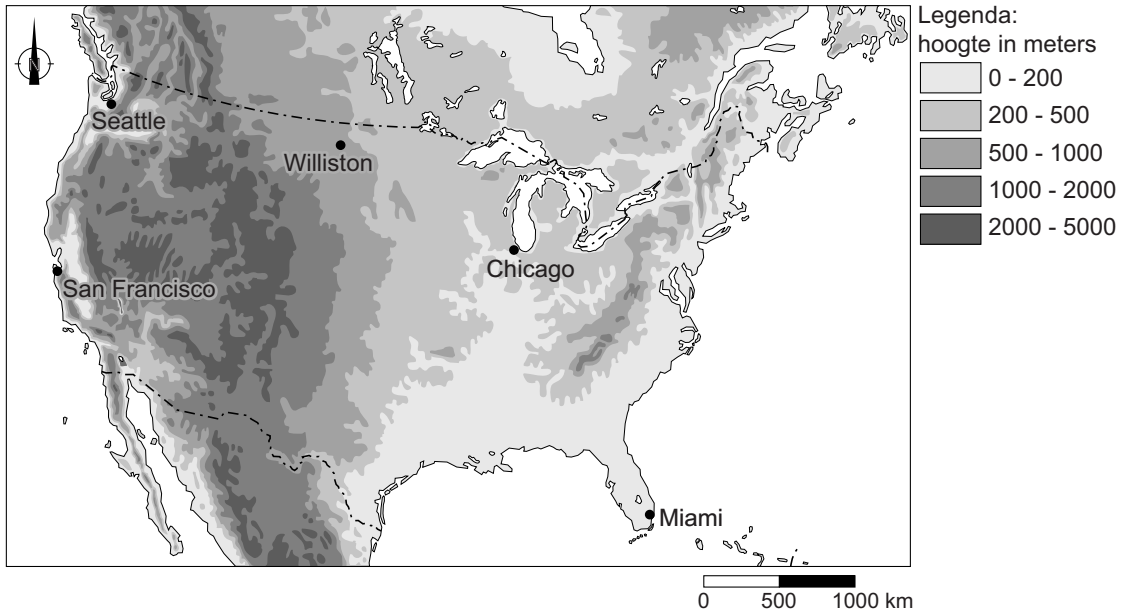

Legenda:

 (een vorm van) neerslag

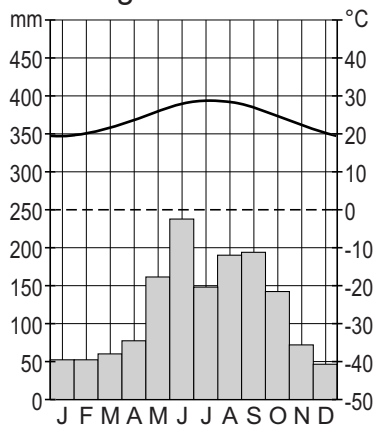
- 1p 10 Bekijk bron 9.
Over bron 9 worden twee uitspraken gedaan.
Uitspraak 1: in gebied Y is een hoge luchtdruk.
Uitspraak 2: in gebied Y waait het harder dan in gebied X.
→ Neem de cijfers 1 en 2 van de uitspraken over op het antwoordblad en zet erachter of de uitspraak juist of onjuist is.
- 1p 11 Alaska is een staat in het uiterste noordwesten van de Verenigde Staten en Florida is een staat in het uiterste zuidoosten van de Verenigde Staten. In Alaska is het 's winters zeer koud en 's zomers komt de temperatuur maar net boven de nul graden. In Florida is de temperatuur het hele jaar door hoog.
→ Welke klimaatfactor is de belangrijkste verklaring voor dit verschil?

bron 10
 Reliëf, Verenigde Staten

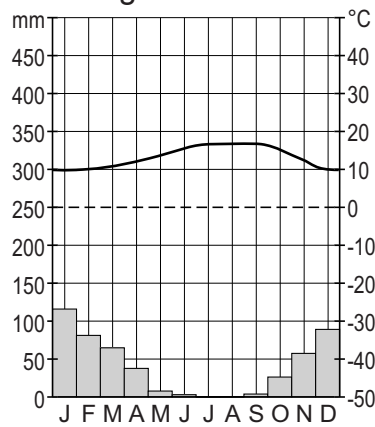

bron 11
 Klimaatgrafieken van drie plaatsen in de Verenigde Staten

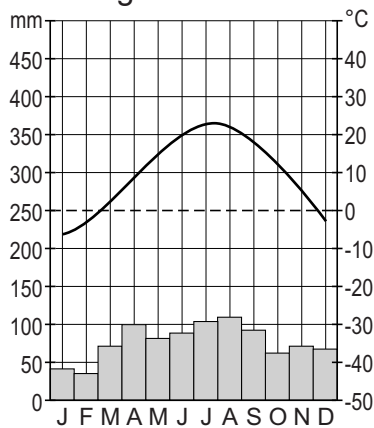
klimaatgrafiek 1

klimaatgrafiek 2

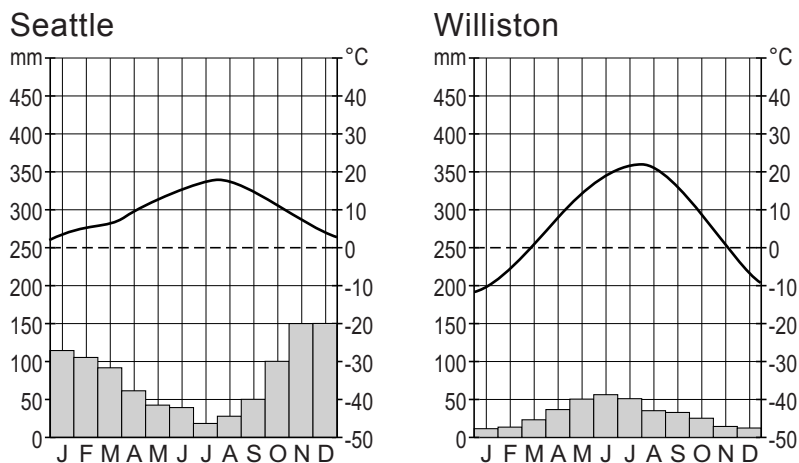
klimaatgrafiek 3

- 1p 12 Bekijk bron 10 en bron 11.
 In bron 11 staan drie klimaatgrafieken die horen bij drie plaatsen die staan in de kaart van bron 10.
 Waar staan de cijfers 1, 2 en 3 van de klimaatgrafieken juist bij de drie plaatsen uit bron 10?

	Chicago	Miami	San Francisco
A	1	2	3
B	1	3	2
C	2	1	3
D	2	3	1
E	3	1	2
F	3	2	1

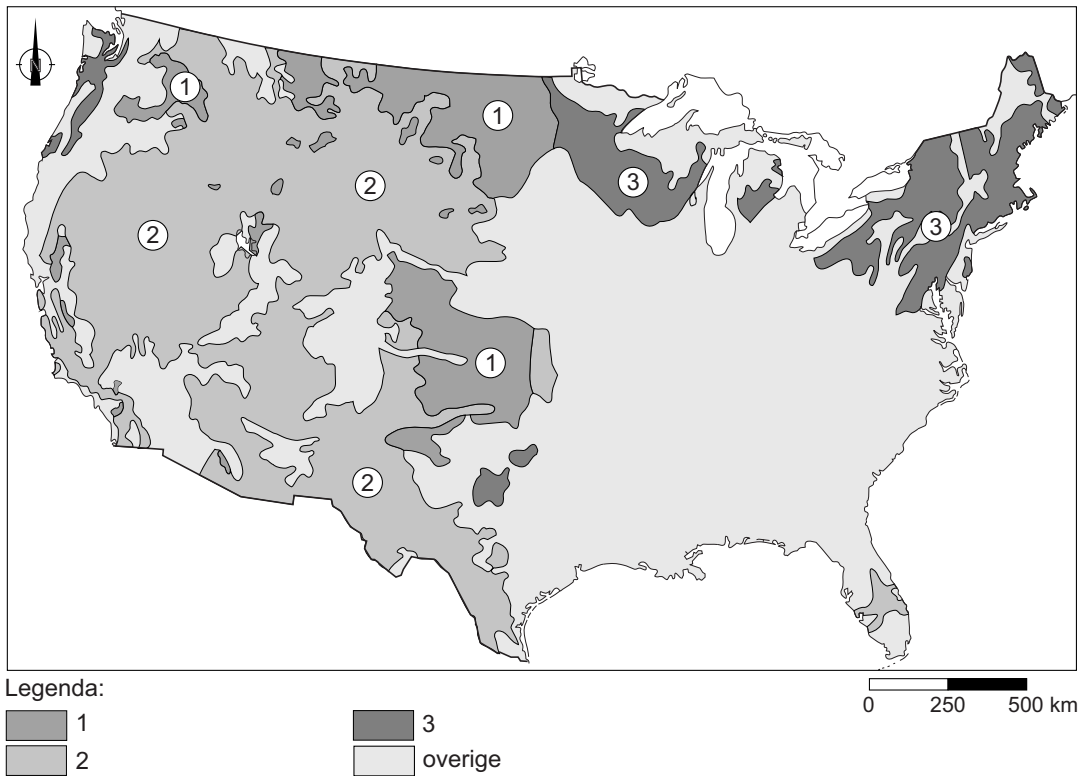
bron 12
 Twee klimaatgrafieken

- 1p 13 Bekijk bron 10 en bron 12.
 → Geef met behulp van bron 10 de oorzaak van het verschil in jaarlijkse neerslag tussen Seattle en Williston.

bron 13

Landbouw gordels in de Verenigde Staten

1p 14 Bekijk bron 13.

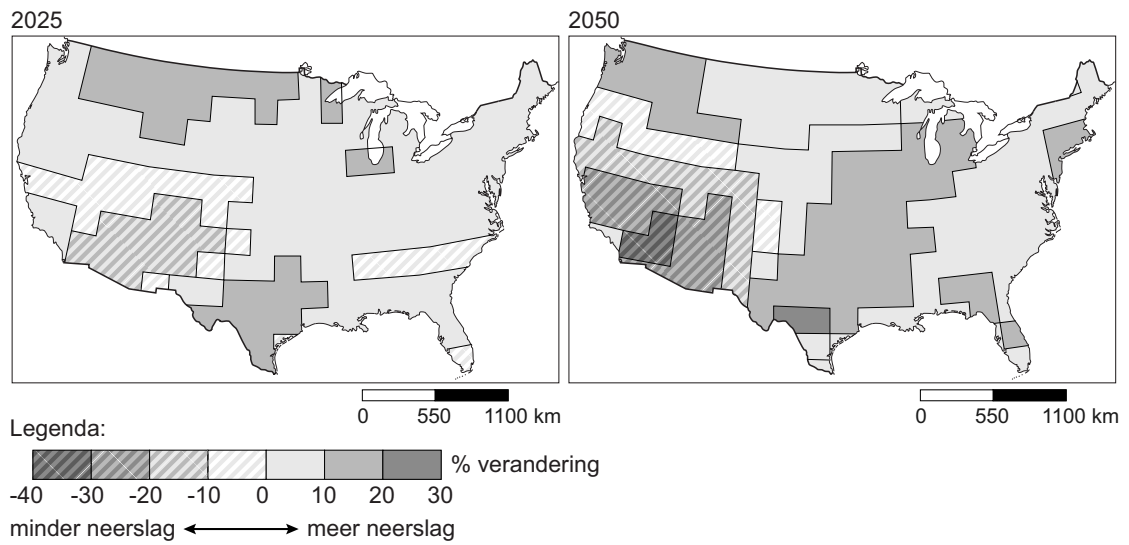
In de Verenigde Staten overheerst in één gebied vaak één vorm van landbouw. We spreken daarom van landbouw gordels.

Welke landbouw gordels horen bij 1, 2 en 3 uit de legenda?

	gebied 1	gebied 2	gebied 3
A	extensieve veeteelt	katoen	tarwe
B	extensieve veeteelt	tarwe	intensieve veeteelt
C	intensieve veeteelt	extensieve veeteelt	katoen
D	intensieve veeteelt	tarwe	katoen
E	tarwe	extensieve veeteelt	intensieve veeteelt
F	tarwe	katoen	extensieve veeteelt

bron 14

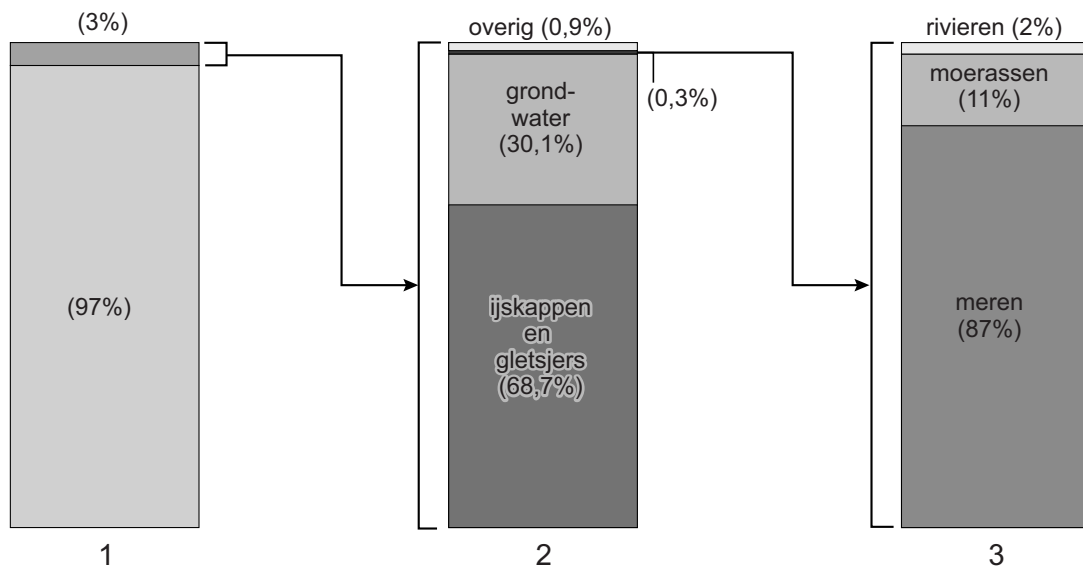
Verandering in neerslag tot 2025 en tot 2050 in de Verenigde Staten

- 1p 15 Bekijk bron 14.
Welke uitspraak over bron 14 is juist?
- A Het zal naar verwachting in alle staten van de Verenigde Staten droger worden.
 - B In de Appalachen zal het naar verwachting droger gaan worden.
 - C In de gebieden in de Verenigde Staten die nu al droog zijn, wordt het nog droger.

bron 15

De verdeling van water op aarde

1p 16 Bekijk bron 15.

Bron 15 geeft de verdeling van het water op aarde weer. In deze bron is de beschrijving van de staven vervangen door de cijfers 1, 2 en 3.

Waar staan de cijfers 1, 2 en 3 van de staven bij de juiste beschrijving?

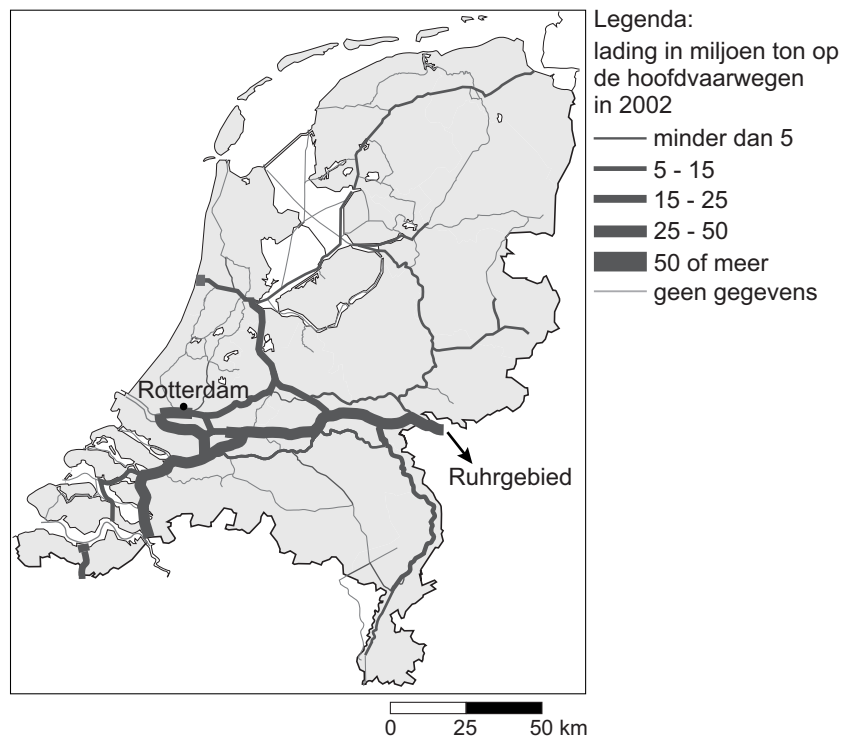
	al het water op aarde	zoet oppervlaktewater	al het zoete water op aarde
A	1	2	3
B	1	3	2
C	2	1	3
D	2	3	1
E	3	1	2
F	3	2	1

1p 17 In de meeste landen op de wereld wordt voor de productie van drinkwater meer oppervlaktewater dan grondwater gebruikt. In Nederland gebruiken we juist vaak grondwater om drinkwater van te maken.

→ Noem een voordeel van grondwater in vergelijking met oppervlaktewater voor de productie van drinkwater.

bron 16

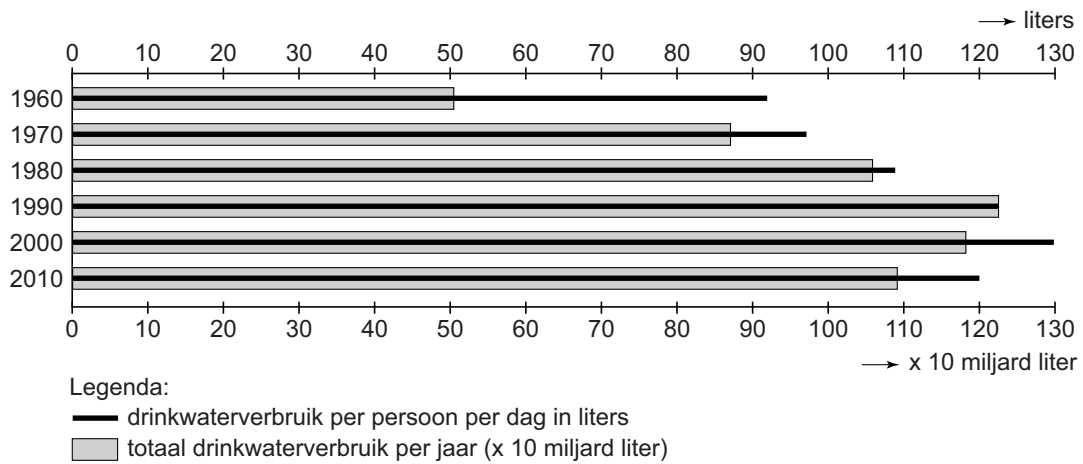
Goederenvervoer over water

- 1p **18** Bekijk bron 16.
Over bron 16 worden twee uitspraken gedaan.
Uitspraak 1: bron 16 gaat over goederenvervoer via zeevaart.
Uitspraak 2: de reis per schip van Rotterdam naar het Ruhrgebied kost meer brandstof dan de reis van het Ruhrgebied naar Rotterdam.
→ Neem de cijfers 1 en 2 van de uitspraken over op het antwoordblad en zet erachter of de uitspraak juist of onjuist is.
- 1p **19** Zandlandschappen in Nederland hebben meer last van verdroging dan kleilandschappen.
→ Geef een oorzaak waardoor zandlandschappen meer last van verdroging hebben.

bron 17

Drinkwaterverbruik Nederland, 1960-2010

1p 20 Bekijk bron 17.

Bron 17 geeft het drinkwaterverbruik tussen 1960 en 2010 weer.

Over bron 17 worden twee uitspraken gedaan.

Uitspraak 1: door waterbesparende apparaten is het drinkwatergebruik per persoon per dag na 2000 gedaald.

Uitspraak 2: ondanks de bevolkingsgroei is het totale drinkwatergebruik per jaar na 1990 afgenomen.

→ Neem de cijfers 1 en 2 van de uitspraken over op het antwoordblad en zet erachter of de uitspraak juist of onjuist is.

bron 18

De IJssel bij Deventer

vóór de ingrepen

na de ingrepen

Legenda:
water
winterdijk

jachthaven

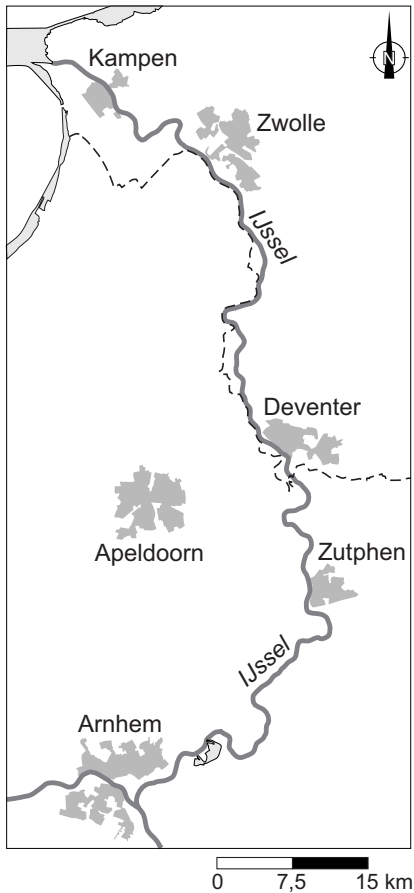
1p 21 Bekijk bron 18.

Bij Deventer heeft de IJssel meer ruimte gekregen door de aanleg van een jachthaven.

Welke andere maatregel in het kader van Ruimte voor de Rivier is bij Deventer uitgevoerd en is te herkennen in bron 18?

- A het aanleggen van een spaarbekken
- B het verlagen van de kribben
- C het verlagen van de uiterwaarden
- D het verleggen van de winterdijk

bron 19
De IJssel

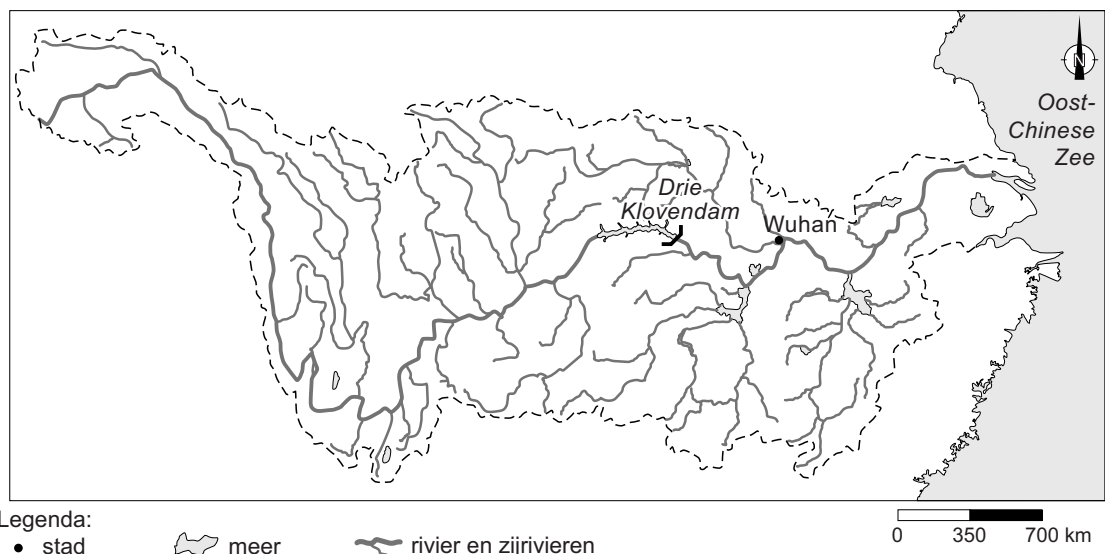

- 1p **22** Bekijk bron 19.
De maatregelen in het kader van Ruimte voor de Rivier die bij Deventer uitgevoerd zijn, zorgen ervoor dat niet alleen Deventer minder overlast van hoogwater heeft, maar ook steden zoals Zwolle en Kampen.
→ Geef de reden waarom de stad Zutphen **geen** voordeel heeft van de maatregelen die bij Deventer zijn genomen.
- 1p **23** Bekijk bron 19.
In de IJssel zijn in de loop der tijd bochten ontstaan. We noemen zo'n bocht in een rivier ook wel een meander.
Waardoor ontstonden de meanders in de IJssel?
A door deltavorming
B door erosie en sedimentatie
C door getijdenwerking
D door verzilting en ontzilting

- 1p **24** Welke maatregel zorgt ervoor dat de vaargeul van een rivier zoals de IJssel voldoende diep en goed op zijn plaats blijft?
- A de aanleg van dijken
 - B de aanleg van een nevengeul
 - C de aanleg van kribben
 - D het verlagen van de uiterwaarden
- 1p **25** In Wuhan, een stad aan de Chang Jiang, viel in juli 2016 in één week tijd een recordhoeveelheid regen: 574 mm. Wateroverlast door extreme neerslag komt meer voor in de steden dan op het platteland.
- Geef de oorzaak waardoor water in steden minder goed kan infiltreren dan op het platteland.

bron 20

De Chang Jiang en zijrivieren

- 2p **26** Bekijk bron 20.
- Naar aanleiding van deze kaart worden drie uitspraken gedaan.
- Uitspraak 1: Wuhan ligt in de bovenloop van de Chang Jiang.
- Uitspraak 2: de Chang Jiang is een gemengde rivier.
- Uitspraak 3: van Wuhan naar de Drie Klovendam vaar je tegen de stroming in.
- Neem de cijfers 1, 2 en 3 van de uitspraken over op het antwoordblad en zet erachter of de uitspraak juist of onjuist is.
- 1p **27** Heeft de Drie Klovendam gezorgd voor meer of minder overstromingen in Wuhan? Geef een argument voor je keuze.

bron 21

Wadi in Israël

- 1p 28 Bron 21 laat een wadi zien.
Welke uitspraak is juist?
- A Een wadi heeft een onregelmatig regiem.
 - B Een wadi heeft een regelmatig regiem.
 - C Een wadi heeft het hele jaar een groot debiet.
 - D Een wadi heeft het hele jaar een klein debiet.
- 1p 29 In de omgeving van wadi's is de bevolkingsdichtheid groot vergeleken met andere droge gebieden.
→ Geef de oorzaak waardoor de bevolkingsdichtheid in de omgeving van wadi's meestal groter is dan in andere droge gebieden.
- 2p 30 De toenemende bevolking in het Midden-Oosten leidt tot een grotere kans op bodemerosie en verzilting en tot een toename van de ontbossing. Bij de volgende drie redeneringen ontbreekt steeds een stap.
- 1 meer mensen → grotere vraag naar brandhout → ... 1 ...
 - 2 meer mensen → meer landbouwgrond nodig → meer irrigatie → meer verdamping → ... 2 ...
 - 3 meer mensen → meer akkerbouw in gebieden die minder geschikt zijn voor akkerbouw → ... 3 ...
- Neem de cijfers 1, 2 en 3 uit de redeneringen over op het antwoordblad en zet de volgende stap erachter.
- Kies uit:
- grotere kans op bodemerosie
 - grotere kans op verzilting
 - toename ontbossing

bron 22

Twee vormen van irrigatie in het Midden-Oosten

Traditionele irrigatiemethode

Druppelirrigatie

- 1p 31 Bekijk bron 22.
In het Midden-Oosten worden verschillende manieren van irrigatie toegepast. Bij de traditionele irrigatiemethode wordt het water via irrigatiekanaaltjes aangevoerd. Bij druppelirrigatie wordt het water bij elke plant gedruppeld.
→ Noem een oorzaak waardoor druppelirrigatie duurzamer is dan de traditionele irrigatiemethode.

Bevolking en ruimte

- 1p 32 Sinds de Tweede Wereldoorlog zie je dat de herkomstgebieden van immigranten per periode verschillen. Waar staat bij elke periode het belangrijkste herkomstgebied van deze immigranten juist?

	rond 1949	1960-1970	rond 1975	1990-2000
A	Indonesië	landen rondom de Middellandse Zee	Oost-Europa	Suriname
B	Indonesië	landen rondom de Middellandse Zee	Suriname	Oost-Europa
C	landen rondom de Middellandse Zee	Oost-Europa	Indonesië	Suriname
D	landen rondom de Middellandse Zee	Suriname	Indonesië	Oost-Europa

bron 23

Vier woningtypen

type 1: appartement

type 2: eengezinswoning

type 3: grachtenpand

type 4: villa

1p 33

Bekijk bron 23.

Door vergrijzing verandert de woningbehoefte.

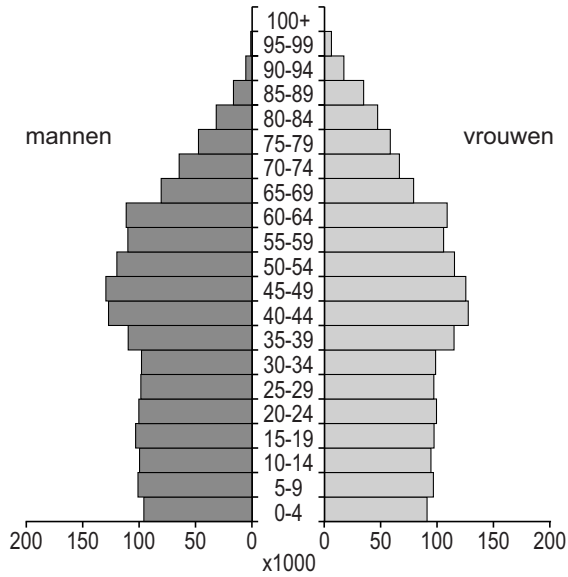
Naar welk woningtype nam door vergrijzing de vraag het meest toe?

- A naar appartementen
- B naar eengezinswoningen
- C naar grachtenpanden
- D naar villa's

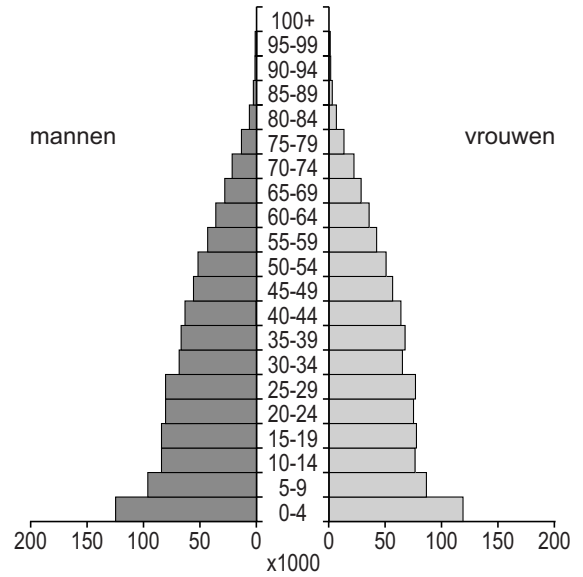
bron 24

Bevolkingsdiagrammen van Nederland in 1950, 2010 en 2050 (verwachting)

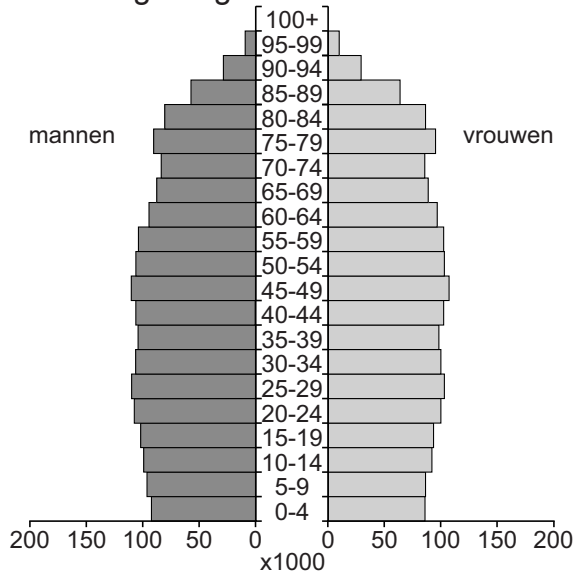
bevolkingsdiagram 1

bevolkingsdiagram 2

bevolkingsdiagram 3

1p 34 Bekijk bron 24.

De bevolkingsdiagrammen in bron 24 horen bij drie verschillende jaartallen.

Waar staan de jaartallen juist bij de drie bevolkingsdiagrammen?

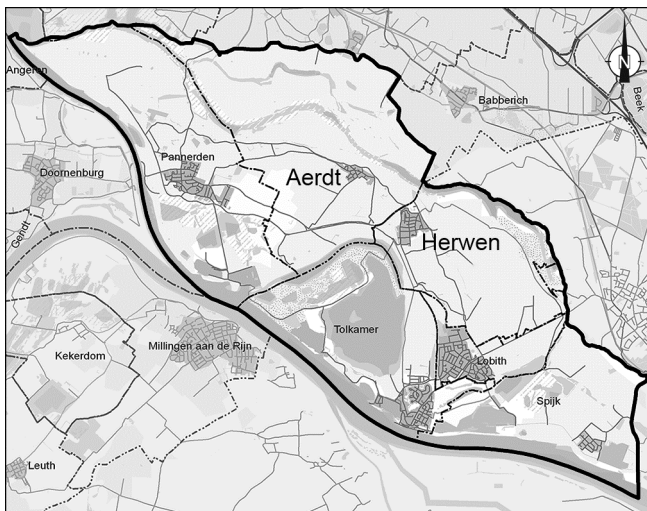
	bevolkingsdiagram 1	bevolkingsdiagram 2	bevolkingsdiagram 3
A	1950	2010	2050
B	1950	2050	2010
C	2010	1950	2050
D	2010	2050	1950
E	2050	1950	2010
F	2050	2010	1950

bron 25
Krantenartikel

School Aerdts dicht door fusie met basisschool in Herwen

Basisschool De Driehoek in Aerdts had nog maar 36 leerlingen. Dat is onder de opheffingsnorm van 44 leerlingen. Daarom sloot De Driehoek in Aerdts in augustus 2016. De Driehoek fuseerde met een basisschool in Herwen. Herwen is een ander dorp in de gemeente Rijnwaarden.

bron 26
Gemeente Rijnwaarden

Legenda:

— Rijnwaarden

0 1,5 3 km

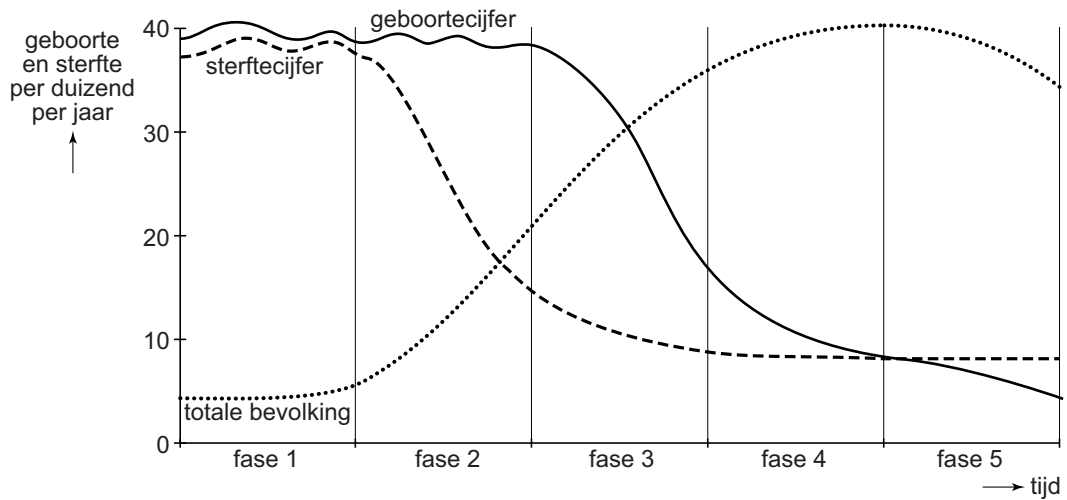
1p 35 Lees bron 25 en bekijk bron 26.

Waar staan de juiste gegevens over de drempelwaarde van de oude school en het verzorgingsgebied van de nieuwe school waar de leerlingen naartoe gaan?

	de drempelwaarde van De Driehoek in Aerdts wordt	het verzorgingsgebied van de basisschool in Herwen wordt
A	niet meer behaald	kleiner
B	niet meer behaald	groter
C	overschreden	kleiner
D	overschreden	groter

bron 27

Demografisch transitie-model

1p 36 Bekijk bron 27.

Over het demografisch transitie-model worden twee uitspraken gedaan.

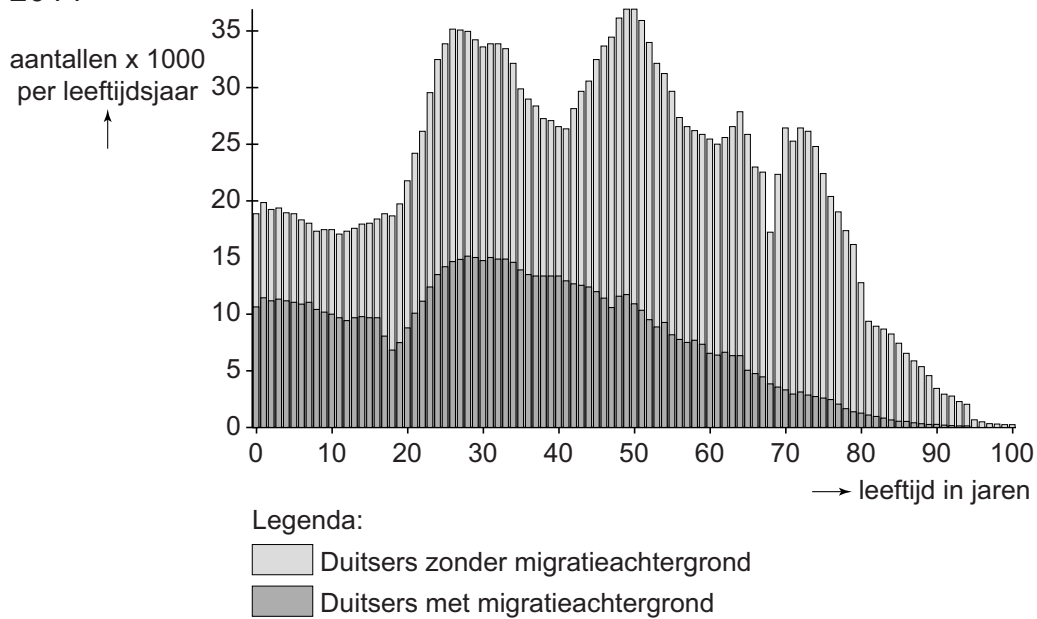
Uitspraak 1: in fase 1 is er weinig natuurlijke bevolkingsgroei.

Uitspraak 2: in fase 5 neemt de totale bevolking af.

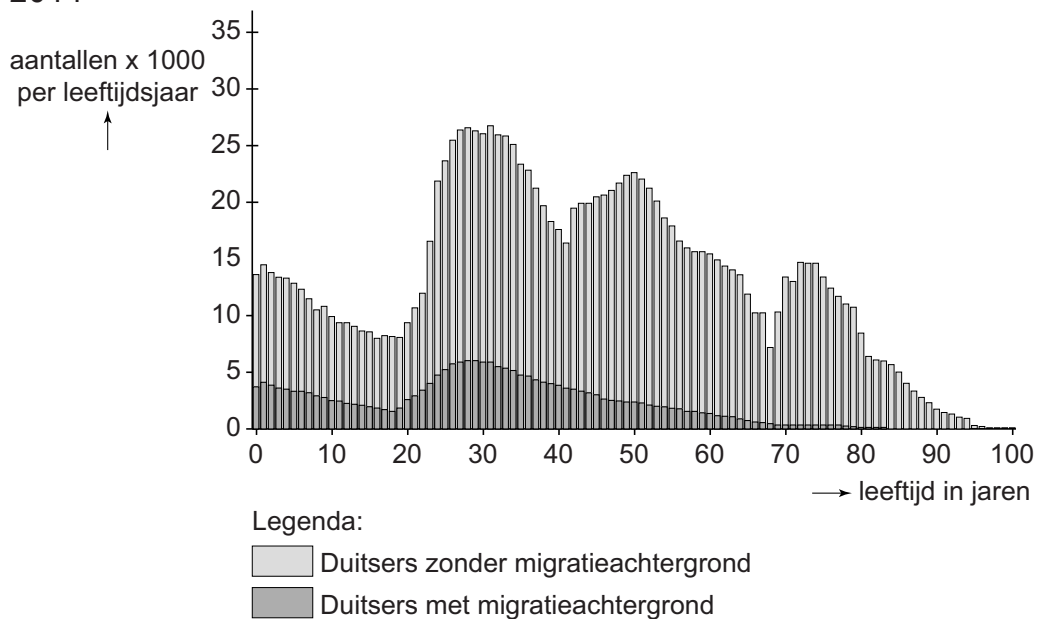
→ Neem de cijfers 1 en 2 van de uitspraken over op het antwoordblad en zet erachter of de uitspraak juist of onjuist is.

bron 28

Het aantal inwoners van West-Berlijn met en zonder migratieachtergrond, 2014

Het aantal inwoners van Oost-Berlijn met en zonder migratieachtergrond, 2014

1p 37 Bekijk bron 28.

In de staafgrafieken in bron 28 staat aangegeven hoeveel mensen er in (voormalig) West- en Oost-Berlijn per leeftijdsgroep zijn. In beide staafgrafieken is ook aangegeven welk deel van de inwoners een migratieachtergrond heeft en welk deel niet.

→ Geef een politieke verklaring voor het verschil in het aandeel inwoners met een migratieachtergrond.

bron 29

Duitsers met een migratieachtergrond (naar herkomstland), 2014 en 2015

herkomstland	2014	2015	verandering 2015 ten opzichte van 2014
1 ... P ...	1.527.118	1.506.113	-21.005
2 ... Q ...	674.152	740.962	66.810
3 Italië	574.530	596.127	21.597
4 Roemenië	355.343	452.718	97.375
5 ... R ...	118.196	366.556	248.360

1p 38 Bekijk bron 29.

In bron 29 staat de top 5 van herkomstlanden van Duitsers met een migratieachtergrond in 2014 en 2015. Drie herkomstlanden zijn vervangen door de letters P, Q en R.

Waar staan de landen juist bij de letters P, Q en R uit bron 29?

	P	Q	R
A	Polen	Turkije	Syrië
B	Rusland	Turkije	Syrië
C	Turkije	Polen	Syrië
D	Turkije	Rusland	Polen
E	Syrië	Polen	Rusland
F	Syrië	Rusland	Polen

bron 30

Landschapspark Duisburg-Noord

bron 31

Artikel van een website

Landschapspark Duisburg-Noord

Het landschapspark is een multifunctioneel attractiepark dat behoort tot de grootste bezienswaardigheden van Noordrijn-Westfalen. Tussen 1991 en 2002 werd het terrein als openbaar park ingericht. Het is nu een groen vrijetijdspark waar bewoners en toeristen zich heerlijk kunnen ontspannen. Door de lichtkunst ziet het geheel er 's nachts zelfs romantisch uit. Tegenwoordig kun je naar concerten gaan of een theaterstuk bekijken in de voormalige hallen. In de oude Gasometer is het grootste kunstmatige duikcentrum van Europa ontstaan. Een voormalige bunker is omgetoverd tot een klimpark en er is een 70 meter hoge uitkijktoren.

2p **39** Bekijk bron 30 en lees bron 31.

- Van welk (voormalig) industriegebied maakt Duisburg onderdeel uit?
- Toon aan dat hier sprake is van herinrichting.

- 1p 40 China heeft in 2015 de eenkindpolitiek afgeschaft en is overgegaan op een tweekinderenbeleid.
 → Noem een demografisch verschijnsel dat de Chinese regering met dit nieuwe beleid wil tegengaan.
- 2p 41 Na de afschaffing van de eenkindpolitiek mogen Chinezen een tweede kind nemen, maar de verwachting is dat veel mensen dit niet zullen doen.
 → Geef twee sociaal-economische redenen waarom veel gezinnen toch niet zullen kiezen voor een tweede kind.
- 1p 42 Hutongs zijn woonwijken met specifieke kenmerken.
 Waar staan de juiste gegevens bij de drie kenmerken van hutongs?

	sociale contacten	stratenpatroon	sanitair
A	veel	brede straten	geen eigen sanitair
B	veel	nauwe straten	geen eigen sanitair
C	veel	nauwe straten	wel eigen sanitair
D	weinig	brede straten	geen eigen sanitair
E	weinig	brede straten	wel eigen sanitair
F	weinig	nauwe straten	wel eigen sanitair

bron 32

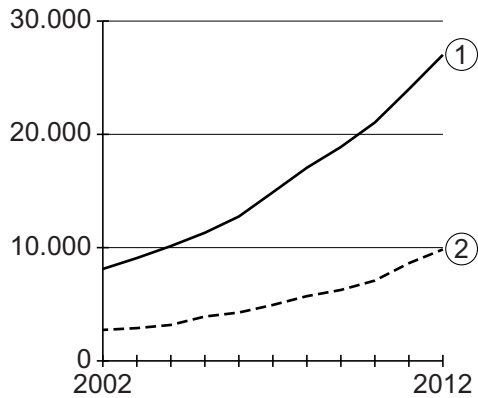
Straatbeeld van Shanghai

- 1p 43 Bekijk bron 32.
 → Noem met behulp van bron 32 een **politiek** argument waarom deze foto **niet** van vóór 1980 kan zijn.

bron 33

Gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking in yuan (munteenheid), 2002-2012

- 1p 44 Bekijk bron 33.
Bron 33 geeft het gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking weer voor het platteland en de stedelijke gebieden in China.
Wat is juist?

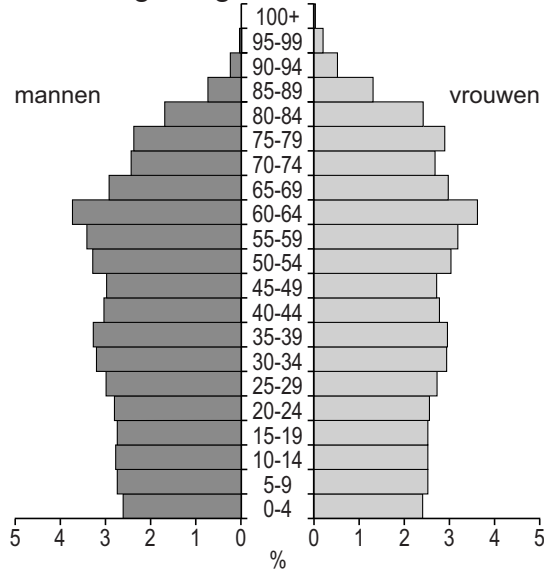
	het inkomen van het platteland is	de sociale ongelijkheid tussen stad en platteland
A	lijn 1	neemt af
B	lijn 1	neemt toe
C	lijn 2	neemt af
D	lijn 2	neemt toe

- 1p 45 Over China worden twee uitspraken gedaan.
Uitspraak 1: een van de grootste oorzaken van smog in China is het gebruik van steenkool.
Uitspraak 2: door urbanisatie is het probleem van congestie in Chinese steden toegenomen.
→ Neem de cijfers 1 en 2 van de uitspraken over op het antwoordblad en zet erachter of de uitspraak juist of onjuist is.

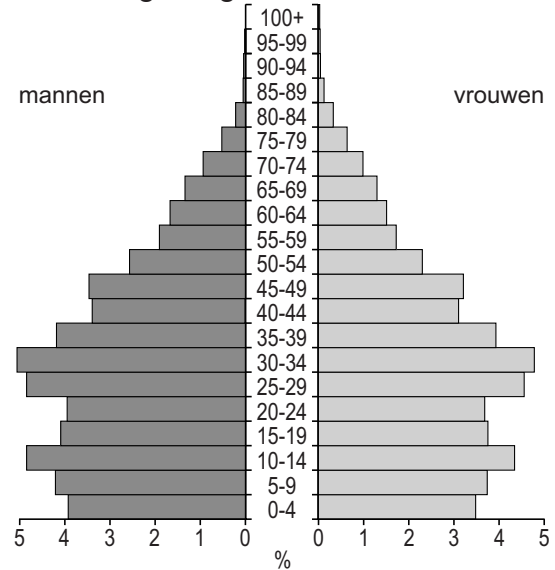
bron 34

Twee bevolkingsdiagrammen van China

bevolkingsdiagram 1

bevolkingsdiagram 2

1p 46 Bekijk bron 34.

Beide bevolkingsdiagrammen zijn van China. Het ene bevolkingsdiagram is van 2000 en het andere bevolkingsdiagram is de verwachting voor 2050.

Wat is juist?

- A Bevolkingsdiagram 1 is van 2050 en de ontgroening neemt af tussen 2000 en 2050.
- B Bevolkingsdiagram 1 is van 2050 en de ontgroening neemt toe tussen 2000 en 2050.
- C Bevolkingsdiagram 2 is van 2050 en de ontgroening neemt af tussen 2000 en 2050.
- D Bevolkingsdiagram 2 is van 2050 en de ontgroening neemt toe tussen 2000 en 2050.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.